

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 27.02.18

Adam Bodnar

III.7064.35.2018.JA

**Pani
Beata Mazurek
Przewodnicząca Komisji Polityki
Społecznej i Rodziny
Sejm Rzeczypospolitej Polskiej**

W dniu 6 lutego 2018 r. odbyło się pierwsze czytanie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1100). Decyzją Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP projekt został skierowany do dalszych prac w Podkomisji stałej do spraw osób niepełnosprawnych. Projektowana regulacja dotyczy m.in. wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. wydanego w sprawie o sygn. akt K 38/13, ujednoczenia należnych opiekunom świadczeń oraz rozszerzenia zakresu podmiotowego osób uprawnionych do świadczeń opiekuńczych.

Podjęcie prac legislacyjnych w powyższym zakresie przyjmuję z wielkim zadowoleniem, tym bardziej, że nadal wpływają do mnie liczne skargi opiekunów dorosłych osób z niepełnosprawnością, którzy mimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. nie mogą uzyskać należnych świadczeń.

Problematyka dotycząca systemu wsparcia osób, które podejmują się opieki nad osobą z niepełnosprawnością jest również częstym tematem poruszonym podczas spotkań

regionalnych Rzecznika Praw Obywatelskich. W trakcie wizyty w województwach świętokrzyskim i podkarpackim w dniach 22-26 stycznia 2018 r. uczestnicy spotkania w Ostrowcu Świętokrzyskim podnieśli problem wykluczenia z grona uprawnionych do ubiegania się o świadczenie opiekuńcze osób, które nie są obciążone względem podopiecznego obowiązkiem alimentacyjnym. Ograniczenie to powoduje, że nawet faktyczny opiekun, na którym nie ciąży względem osoby z niepełnosprawnością obowiązek alimentacyjny, jest pozbawiony pomocy ze strony państwa. Sądy administracyjne jednolicie przyjmują w swym orzecznictwie, iż brak obowiązku alimentacyjnego przekreśla uprawnienie do uzyskania świadczeń opiekuńczych. Nawet fakt sprawowania opieki i brak innych osób zdolnych do zaopiekowania się osobą znacznie niepełnosprawną jest z punktu prawnego nieistotny.

W mojej ocenie zasadne jest wyeliminowanie powyższego ograniczenia poprzez umożliwienie uzyskania świadczenia osobie nawet niespokrewnionej i nieobciążonej obowiązkiem alimentacyjnym, której opieka byłaby najodpowiedniejsza z punktu widzenia praw osoby z niepełnosprawnością. Nie do zaakceptowania jest bowiem sytuacja, gdy z powodu braku osób zobowiązanych do alimentacji jedyną alternatywą dla osoby wymagającej całodobowej opieki byłby pobyt w domu pomocy społecznej. Wymaga podkreślenia, że Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami sporządzona w Nowym Jorku 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169) jasno formułuje wobec Państw-Stron zakaz pozbawiania wolności ze względu na niepełnosprawność oraz zobowiązuje do podejmowania działań umożliwiających osobom z niepełnosprawnością aktywne funkcjonowanie w środowisku. Normy konwencyjne dają osobom z niepełnosprawnością prawo do decydowania o miejscu zamieszkiwania na zasadzie równości z innymi osobami, a także gwarantują odpowiednią do potrzeb pomoc w uzyskaniu wsparcia niezbędnego do życia w środowisku lokalnym (art. 14 i art. 19 Konwencji). Kwestią kluczową dla realizacji przepisów Konwencji jest nie tylko zapewnienie realnych alternatyw w zakresie zabezpieczenia interesów osób z niepełnosprawnością poprzez ofertę szerokiego zakresu usług wspierających, ale również umożliwienie z nich korzystania.

Dnia 23 października 2017 r. minęły trzy lata od wejścia w życie wyroku, w którym Trybunał uznał, że zróżnicowanie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego osób sprawujących pieczę nad osobą z niepełnosprawnością ze względu na moment powstania niepełnosprawności osoby podlegającej opiece jest niezgodny z ustawą zasadniczą. Pomimo zalecenia Trybunału, iż wykonanie wyroku wymaga podjęcia niezbędnych oraz niezwłocznych działań ustawodawczych, dotychczas nie zostały sfinalizowane prace legislacyjne. Po wyroku Trybunału niektórzy opiekunowie dorosłych osób niepełnosprawnych dochodzą swych praw do świadczenia pielęgnacyjnego na drodze

postępowania sądownoadministracyjnego, jednakże nadal dochodzi do rozbieżności w orzecznictwie, m.in. na skutek odmiennego stosowania przepisów art. 17 ust. 1b ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Środowisko opiekunów sprawujących pieczę nad bliskimi niepełnosprawnymi oczekuje kompleksowych i pilnych rozwiązań w obszarze świadczeń opiekuńczych. Rzecznik Praw Obywatelskich z dużą uwagą wsłuchuje się w te głosy, a zgłaszane postulaty popiera. Przedłużanie bowiem stanu niekonstytucyjności potęguje negatywne nastroje społeczne, które wśród opiekunów trwają od momentu zrealizowania przez ustawodawcę wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 grudnia 2013 r., który orzekł, iż wygaśnięcie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 30 czerwca 2013 r. było niezgodne z Konstytucją (sygn. akt K 27/13). Oczekiwaniem beneficjentów świadczeń opiekuńczych było odzyskanie świadczenia pielęgnacyjnego, a działania ustawodawcy, który wprowadził dla tej grupy nowy zasiłek, są oceniane jako niewystarczające. Tym bardziej, że zasiłek dla opiekuna wypłacany na podstawie ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (Dz. U. z 2014 r. poz. 567 ze zm.) jest kwotowo znacznie niższy niż świadczenie pielęgnacyjne.

Na potrzebę modyfikacji rozwiązań systemowych w obszarze świadczeń opiekuńczych poprzez określenie jasnych i sprawiedliwych norm prawnych obejmujących wszystkich opiekunów osób z niepełnosprawnością Rzecznik wielokrotnie wskazywał w wystąpieniach generalnych¹. Wobec prowadzonych prac nad poselskim projektem ustawy o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1100) czuję się w obowiązku wskazania na obszary, które wymagają podjęcia działań legislacyjnych:

- wykonanie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. sygn. akt K 38/13 w celu przywrócenia równego traktowania opiekunów osób niepełnosprawnych,

- wyeliminowanie ograniczeń w dostępie do świadczeń opiekuńczych i stworzenie możliwości wyboru korzystniejszego świadczenia w przypadku zbiegu prawa do świadczenia opiekuńczego i świadczeń emerytalno-rentowych,

- wyeliminowanie ograniczenia w dostępie do świadczeń opiekuńczych osób nieobciążonych obowiązkiem alimentacyjnym,

¹ z dnia 2 i 8 kwietnia 2014 r. do Marszałków Sejmu RP i Senatu RP (III.7064.142.2014), z dnia 18 maja 2015 r. do Prezesa Rady Ministrów (III.7064.100.2015), z dnia 7 stycznia 2015 r. (III.7064.199.2014), z dnia 29 marca 2016 r. (III.7064.40.2016), z dnia 18 grudnia 2015 r. (III.7064.195.2015) do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

- doprecyzowanie uprawnienia do świadczenia pielęgnacyjnego rodzica ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2017 r. poz. 958) uprzejmie proszę Panią Przewodniczącą o to, aby w ramach prac nad poselskim projektem ustawy o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1100) przeanalizowano przedstawione uwagi w aspekcie możliwości ich uwzględnienia w procesie legislacyjnym.

Załącznik 6